

THE PATH OF SPIRITUAL DEVELOPMENT OF SAINT SHIO MGVIMELI
(IN CYMENIAN AND METAPHRASTICAL HAGIOGRAPHIC WORKS)

წმ. შიო მღვმელის სულიერი განვითარების გზა
(კიმენურ და მეტაფრასულ ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებში)

NESTAN SULAVA

Doctor of Scientific Philology.

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Associate Professor,

Samtskhe-Javakheti State University, Invited Professor

ORCID: 0000-0002-7808-8722

nestan.sulava@tsu.ge

+995 599 723488

Abstract: Hagiographic works of various editions have been obtained about the Assyrian Holy Fathers: Cymenian, Metaphrastical, Svinaksar, which, in addition to their theological and historical-literary value, are important in the formation of literary-artistic thinking and aesthetic point of view. From them, two editions stand out from the artistic-expressive point of view - Cymenian and Metaphrastical. It is necessary to reveal the characteristic aspects of these works, which are valuable for literary studies, for which it is necessary to take into account the specifics of the hagiographic genre in general, to determine their place within the development of the genre and literary thought. The study of the literary-historical issues of the martyrdom-lives of the Assyrian Holy Fathers dates back to the time when the texts and related scientific works were published. These are: Codicological-textological researches of Korneli Kekelidze, Ivane Javakhishvili, Sargis Kakabadze, Ilia Abuladze, Zaza Aleksidze and other scientists, Revaz Siradze, Griver Farulava, Saba-Firuz Metreveli scientific works in the field of aesthetics. I think to determine the literary value of the texts of the cimenian and Metaphrastical editions of Shio Mghvimeli's "Life" will show the hagiographic characters spiritual life importance, the path of spiritual development as a result of the symbolic understanding of the biblical-evangelical path and the necessity of its imitation, first of all, of the way of the Savior, as well as of the way of the apostles, fathers and saints. St. Shio Mgvimeli by his path of spiritual development led to spiritual deification, communion with God, gaining the kingdom of heaven. Hagiography describes and illustrates the most difficult way for a character to gain heavenly citizenship through the spiritual development of a saint, which is achieved by performing miracles by the characters following God's miracles, gaining divine healing power, and overcoming obstacles. In the "Life of Shio Mgvimeli" it is shown how he reached to be in heaven with the God, by the will of God, spiritual deification, gaining citizenship of the heavens, which in this hagiographic work, in every specimen of this genre, is set as the main goal of man's earthly action.

Keywords: St. Shio Cave, character, paradigm, path of spiritual development, prayer, miracle, purification.

ნესტან სულავა

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი.

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

ასოცირებული პროფესორი,

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, მოწვეული პროფესორი

ORCID: 0000-0002-7808-8722

nestan.sulava@tsu.ge

+995 599 723488

აბსტრაქტი: ასურელ წმინდა მამათა შესახებ მოღწეულია სხვადასხვა რედაქციის ჰაგიოგრაფიული თხზულებები: კიმენური, მეტაფრასული, სვინაქსარული, რომლებსაც, სასულიერო-საღვთისმეტყველო და ისტორიულ-ლიტერატურული ღირებულების გარდა, ლიტერატურულ-მხატვრული აზროვნებისა და ესთეტიკური თვალთახედვის ჩამოყალიბებაში ენიჭებათ მნიშვნელობა. მათგან მხატვრულ-გამომსახველობითი თვალსაზრისით გამოირჩევა ორი რედაქცია - კიმენური და მეტაფრასული. ლიტერატურათმცოდნეობისათვის ღირებულ ამ თხზულებათა სახისმეტყველებითი ასპექტების გამოვლენა აუცილებელია, რისთვისაც საჭიროა საზოგადოდ ჰაგიოგრაფიული ჟანრის სპეციფიკის გათვალისწინება, ჟანრისა და ლიტერატურული აზროვნების განვითარების ფარგლებში მათი ადგილის დადგენა. ასურელ წმინდა მამათა წამება-ცხოვრებების ლიტერატურულ-ისტორიული საკითხების კვლევა დაწყებულია იმ დროიდან მოყოლებული, როდესაც გამოქვეყნდა ტექსტები და მათთან დაკავშირებული სამეცნიერო შრომები. ესენია: კორნელი კეკელიძის, ივანე ჯავახიშვილის, სარგის კაკაბაძის, ილია აბულაძის, ზაზა ალექსიძის და სხვა მეცნიერთა კოდიკოლოგიურ-ტექსტოლოგიური კვლევები, რევაზ სირაძის, გრივერ ფარულავას, საბა-ფირუზ მეტრეველის სამეცნიერო შრომები სახისმეტყველებითი მიმართულებით. ვფიქრობ, წმ. შიო მღვიმელის „ცხოვრების“ კიმენური და მეტაფრასული რედაქციის ტექსტების ლიტერატურული ღირებულების დასადგენად სიღრმისეული კვლევა დაგვანახებს ჰაგიოგრაფიული პერსონაჟის, კერძოდ წმ. შიო მღვიმელის, სულიერი განვითარების გზის მნიშვნელობას ბიბლიურ-ევანგელური გზის სიმბოლური გაზრების შედეგად და მისი ბაძვის აუცილებლობას, უწინარეს ყოვლისა, მაცხოვრის გავლილი გზასთან, აგრეთვე, მოციქულთა, მამამთავართა და წმინდანთა მიერ გავლილ გზასთან. წმ. შიო მღვიმელი თავისი სულიერი განვითარების გზამ მიიყვანა სულიერ განდმრთობამდე, ღმერთთან ზიარებამდე, ზეციური სასუფეველის მოპოვებამდე. ჰაგიოგრაფია წმინდანის სულიერი განვითარების შედეგად აღწერს და ასახავს პერსონაჟის მიერ ზეცათა მოქალაქობის მოპოვების ურთულეს გზას, რომელიც ღვთის სასწაულების კვალობაზე პერსონაჟთა მიერ სასწაულების ჩადენით, კურნების ღვთაებრივი უნარის მოპოვებით, წინააღმდეგობათა დაძლევათ მიიღწევა. „წმ. შიო მღვიმელის ცხოვრებაში“ ნაჩვენებია, თუ როგორ მიაღწია წმ. შიომ ღვთის ნებით მღვიმეში ჩასვლის შედეგად ღმერთთან ზიარებას, სულიერ განდმრთობას, ზეცათა მოქალაქობის მოპოვებას, რაც ამ ჰაგიოგრაფიულ თხზულებაში, ამ ჟანრის ყოველ ნიმუშში, ადამიანის ამქვეყნიური ქმედების უმთავრეს მიზნადაა დასახული.

საკვანძო სიტყვები: წმ. შიო მღვიმელი, სახისმეტყველება, პარადიგმა, სულიერი განვითარების გზა, ლოცვა, სასწაული, განწმენდა.

შესავალი. VI საუკუნის საქართველოს სარწმუნოებრივ, კულტურულ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში უმთავრეს მოვლენად ასურელი წმინდა მამების ქართლში მოსვლაა მიჩნეული, რადგან საქართველოში ქრისტიანობის განსამტკიცებლად მათ საფუძველი ჩაუყარეს სამონასტრო-ლავრულ ცხოვრებას. საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში ეკლესია-მონასტრების აშენებითა და ქადაგებით უდიდესი მისიონერული საქმიანობა წარმართეს და, რევაზ სირაძის სიტყვით, ფაქტობრივად, მოციქულებრივი ღვაწლი მიუძღვით. არსებითად, მათი მოღვაწეობით დასრულდა საქართველოს სრული ქრისტიანიზაცია, რომელიც I საუკუნიდან დაიწყო, IV საუკუნეში წმ. ნინოს მოღვაწეობით გაგრძელდა, მიიღო სახელმწიფოებრივი სტატუსი და კიდევ გრძელდებოდა შემდეგშიც, მთელი ორი საუკუნის მანძილზე (სირაძე, 1992: 32-60), რადგან არა მხოლოდ

საქართველოში, არამედ მთელ ქრისტიანულ სამყაროში აღმსარებლობით-მსოფლმხედველობრივ საკითხთა თაობაზე ერესებთან სარწმუნოებრივ-იდეოლოგიური ბრძოლა საუკუნენახევრის განმავლობაში, ზოგან მეტ ხანსაც, მიმდინარეობდა. ამ მხრივ, ქართველი ერის ისტორიაში ასურელი მამების დამსახურება განსაკუთრებულია და ქართველთა განმანათლებლის, წმ. ნინოს, მოღვაწეობასაც კი შეიძლება შევადაროთ. მეცნიერთა ნაწილი ასურელ მამათა დამსახურებას იმითაც ხსნის, რომ ისინი საქართველოში დიოფიზიტური ცნობიერების დამკვიდრების სათავეებთან დგანან. ამიტომ შემთხვევითი არ არის ის გარემოება, რომ ძველ ქართულ საისტორიო წყაროებსა და ლიტერატურულ-საღვთისმეტყველო თხზულებებში მათი მოხვლა, ღვაწლი და დამსახურება საქართველოში საგანგებოდ აღინიშნება. აქვე უნდა ითქვას, რომ ასურელ მამათა მრწამსთან, აღმსარებლობასთან დაკავშირებით გამოთქმულია მეორე ანგარიშგასაწევი შეხედულებაც, რომ ისინი მონოფიზიტები იყვნენ; კერძოდ, მხედველობაში მაქვს კ. კეკელიძისა და მის მიმდევართა თვალსაზრისი, რომლის მიხედვით ასურელი მამები სირიაში მონოფიზიტთა დევნას გამოექცნენ და ქართლში მოვიდნენ. ასურელ მამათა ღვაწლის სრულყოფილად გასააზრებლად აუცილებელია წამება-ცხოვრებებისადმი მიძღვნილ ჰაგიოგრაფიულ თხზულებათა ლიტერატურული ღირებულების, მხატვრულ-ესთეტიკური ფენომენის განსაზღვრა, რაც ნაწილობრივ შესწავლილია სამეცნიერო ლიტერატურაში. ამ მხრივ ნაკლებ შესწავლილია „წმ. შიო მღვიმელისა და ევაგრეს ცხოვრება“.

მეთოდი: საკითხის შესწავლისას გამოყენებულია კვლევის ტრადიციული და ახალი მეთოდები, კერძოდ: ისტორიულ-შედარებითი, ანალიტიკური, ჰერმენევტიკული, მულტიდისციპლინური, რომელთა საფუძველზე გამოიკვეთა, ერთი მხრივ, ქართული ჰაგიოგრაფიის ჟანრობრივი მახასიათებლები და სიახლოვე ბიზანტიურ ჰაგიოგრაფიასთან, მეორე მხრივ, „წმ. შიო მღვიმელის ცხოვრების“ სახისმეტყველებითი ასპექტები, წმ. შიო მღვიმელის სულიერი განვითარების გზა.

შედეგები: კვლევის შედეგი ასურეთიდან მოსული წმინდა მამის სულიერი გზის, სულიერი ღვაწლის, განწმენდის წარმოჩენაა, რაც ადამიანის შინაგან სამყაროს, შესაძლებლობებს, მიზანს, ღმერთთან ზიარებასა და განღმერთობას მოასწავებს. წმ. შიო მღვიმელმა თავისი წმინდანური მოღვაწეობით უდიდესი კვალი დატოვა ქართველი ერის სულიერი სამყაროს შექმნასა და ფსიქოლოგიური სახის ჩამოყალიბებაში, რაც შიომღვიმის მონასტრის წიაღში მიმდინარე სამწერლო-მთარგმნელობით და კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობას დაუკავშირდა.

სტატიის მიზანია ასურელ მამათაგან ერთ-ერთის, წმ. შიო მღვიმელის, ცხოვრების ამსახველი თხზულებების განხილვა სახისმეტყველებითი თვალსაზრისით. „წმ. შიო მღვიმელის ცხოვრება“ სამი რედაქციითაა შემონახული: კიმენური, მეტაფრასული და სვინაქსარული. 1. კიმენური რედაქციის ავტორად თხზულების სათაურში დასახელებულია არსენ ქართლის კათოლიკოსი; ტექსტი დაცულია ხელნაწერებში: A-199, H-1336, 1669 წლისა; 2. მეტაფრასული რედაქცია XII საუკუნეში კიმენურის გადამუშავების შედეგად არის შემუშავებული. 3. შემონახულია ორი სხვადასხვა სვინაქსარული რედაქცია, ერთი - ძველი, XIII საუკუნის ხელნაწერში, მეტაფრასული რედაქციის გადამუშავების შედეგად მიღებული, და მეორე - გვიანდელი, XVII-XVIII სს. შექმნილი, 1726 წლის ხელნაწერით შემონახული, ისიც მეტაფრასული რედაქციის გადამუშავების საფუძველზე შექმნილი. 4. ცალკე უნდა აღინიშნოს ბასილი კათოლიკოსის (1090-1110 წწ.) თხზულება „თხრობაჲ სასწაულთათჳს მამისა შიოდსთაჲ“, ესაა ნაშრომი, რომელიც მის მიერაა შეკრებილი. იგი XVIII საუკუნის ხელნაწერებითაა მოღწეული - H-1371, S-4621. თხზულება იწყება შესავლით და გამოყოფილია თავები, რომლებიც მოიცავდა 18 სასწაულს, მაგრამ მათგან ჩვენამდე მხოლოდ ექვსმა მოაღწია; თითოეული მათგანი წმ. შიო მღვიმელის სასწაულების ამსახველი თხზულების ტოლფარდია. ამ საკითხზე საუბარი საჭიროდ

მივიჩნიე იმის გამო, რომ სტატიაში დასახელებულთაგან კვლევის წყაროდ გამოყენებულია ორი - კიმენური და მეტაფრასული, როგორც მხატვრული ღირებულების მქონე თხზულებები.

მსჯელობა. სტატიის განხილვის საგანია თხზულების სახისმეტყველებითი ასპექტები და მხატვრული სამყარო. ასურელ მამათა მოღვაწეობის თაობაზე შექმნილი ჰაგიოგრაფიული ძეგლები მოგვითხრობენ წმ. იოანე ზედაზნელის, მისი მოწაფეების წმ. დავით გარეჯელის, წმ. შიო მღვიმელის ცხოვრება-მოღვაწეობისა და წმ. აბიბოს ნეკრესელის წამების შესახებ. ამ თხზულებათა მიხედვით ცნობილი ხდება ასურელ მამათა მოღვაწეობის მიზანდასახულობა, რაც ქართლში ქრისტიანული რელიგიის განმტკიცებითა და ლავრული სამონასტრო ცხოვრების დამკვიდრებით გამოვლინდა.

წმ. შიო მღვიმელის შესახებ შექმნილი ჰაგიოგრაფიული თხზულების კიმენურ რედაქციას სათაურად აქვს „ცხოვრება და მოქალაქობა ღირსისა მამისა ჩუენისა შიოძსი და ევაგრესი“, რომელიც ხაზგასმით მიუთითებს, რომ წმ. შიო მღვიმელი და ევაგრე ღირსი მამები არიან და ჰაგიოგრაფი არა მხოლოდ მათ ცხოვრებაზე ამახვილებს ყურადღებას, არამედ მოქალაქობაზე, რაც ჰაგიოგრაფიაში წმინდანთა მოღვაწეობის ყველაზე მაღალ საფეხურს მიუთითებს. მეტაფრასული რედაქციის სათაური ფაქტობრივად თხზულების რეზიუმეა, რადგან იგი მიუთითებს წმ. შიოს წარმომავლობას, ანტიოქიიდან ქართლში მოსვლას, რაც აღუწერია იოანეს, ყოფილ ღირს მარტვირის: „ცხოვრება და საკვრველებანი წმიდისა და ნეტარისა შიოძსნი, რომელი იყო ანტიოქიადთ, ხოლო მოიწია ქუეყანად ქართლისა და დაემკვდრა სარკინისა მღვმესა, რომელი-იგი აღწერა ღირსმან მარტვირი, პირველ რომელსა ეწოდა იოანე, რომელი იყო მოწაფეთაგანი წმიდისა იოანესთა კოსტანტინეპოლით“ (ძეგლები, 1971: 107). თხზულების მეტაფრასული რედაქცია კომპოზიციური თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია, რადგან მასში არა მხოლოდ წმ. შიოსა და ევაგრეზეა საუბარი, - წმ. შიოს ახალგაზრდობის, წარმომავლობის, განათლების შესახებ, - არამედ მოთხრობილია წმ. ისეს მიერ წილკნის, წმ. იოსების მიერ ალავერდის მონასტრების დაარსებაზე, წმ. იოვანე ზედაზნელის მიერ თავის მოწაფეთა მოღვაწეობის შედეგის მოხილვასა და შეფასებაზე, შემდეგ კი წმ. იოვანეს გარდაცვალებაზე, მის დასაფლავებასთან დაკავშირებულ ამბებზე, ევაგრეს წინამძღვრად არჩევაზე, ქართლის კათოლიკოსთა ღვაწლზე, რის გამოც თხზულება მდიდარი საეკლესიო-საისტორიო ცნობებით დატვირთულად გვევლინება. კიმენურ და მეტაფრასულ რედაქციებს შორის სხვაობა შეინიშნება როგორც კომპოზიციური და შინაარსობრივი თვალსაზრისით, ისე სახისმეტყველებითად და მხატვრული სტილით. მეტაფრასული რედაქცია მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებებისა და ხერხების გამოყენების მხრივ უფრო მდიდარია, რაც საზოგადოდ მეტაფრასტიკის სპეციფიკის შედეგია. სტატიაში გათვალისწინებულია ორივე თხზულების მხატვრული სტილი და სახისმეტყველებითი ასპექტები, რათა დადგინდეს მათი მხატვრული ღირებულება და განისაზღვროს ლიტერატურული მნიშვნელობა.

კიმენური ცხოვრების ავტორი წმ. შიოს წარმომავლობის შესახებ არაფერს ამბობს, მის ჩამომავლობაზე საუბარია მეტაფრასულ რედაქციაში, რომელიც მეორე ეტაპზე შექმნილი თხზულებაა და, ცხადია, ძნელია იმის დადგენა, საიდან არის შესული მასში წმ. შიოს ბიოგრაფიული ეპიზოდები; სავარაუდოდ, იგი მომდინარეობს „წმ. იოვანე ზედაზნელის ცხოვრების“ იმ არქეტიპული კიმენური რედაქციიდან, რომელსაც ჩვენამდე არ მოუღწევია.

წმ. შიოს შესახებ შექმნილი ჰაგიოგრაფიული თხზულების სხვადასხვა რედაქციაში, ძირითადად მეტაფრასულ რედაქციაში, მოთხრობილია წმ. შიო მღვიმელის ვინაობის, ოჯახური წრისა და გარემოს შესახებ, რომელშიც ანტიოქიაში ცხოვრობდა, საქართველოში წამოსვლამდე იმყოფებოდა. იგი იყო ასურეთის ქალაქ ანტიოქიიდან ან მისი მიმდებარე დაბიდან, მდიდარი დიდგვაროვნის ერთადერთი შვილი, მისი მშობლები კეთილმორწმუნენი იყვნენ და შვილს საღვთისმეტყველო განათლების მიღებაში ხელს

უწყობდნენ. 16 წლის ასაკში უკვე ისეთი ინტენსივობით სწავლობდა საღვთო სჯულს, რომ მშობლები ხშირად ურჩევდნენ დასვენებას. 20 წლის წმ. შიომ მშობლებისაგან ფარულად დატოვა მშობლიური სახლი და დაუკავშირდა ასურელ მამათა წინამძღოლს - წმ. იოანე ზედაზნელს, რომელიც სირიის უდაბნოში მოღვაწეობდა და მოწაფეებს წვრთნიდა. წმ. იოანემ წმ. შიოს მშობლებთან დაბრუნება უბრძანა, მათგან კურთხევის აღება მოსთხოვა და მხოლოდ ამის შემდეგ აღუთქვა მოწაფედ მიღება. შიო შინ დაბრუნდა, მალე მისმა მშობლებმა მონასტერში წასვლა გადაწყვიტეს და შიოს მიანდეს თავიანთი ქონების განკარგვა, მან მთელი თავისი ქონება გაყიდა, მონასტრებსა და ღარიბებს დაურიგა, რის შემდეგაც წმ. იოანესაკენ გაემშურა. წმ. შიოს დამოკიდებულება მშობლებისადმი ღვთისგან ადამიანთათვის მიცემული მცნებებითაა მოტივირებული, კერძოდ, მეხუთე მცნებით: „პატივი ეც მამასა შენსა და დედასა შენსა, რათა კეთილი გეყოს შენდა და დღეგრძელ იყავნ ქუეყანასა ზედა“. მეტაფრასული რედაქცია საღვთისმეტყველო ლიტერატურისათვის ჩვეული ენითა და სახეებით ასახავს წმ. შიოს დამოკიდებულებას მატერიალურისადმი: „მიიღო რად თავისუფლებითი ცხორებად ღმრთივ-გონიერმან შიო, მიიწია სახიდ და განუყო ყოველი მონაგები თვისი გლახაკთა და განათავისუფლნა მონანი და მკვეალნი და განყოდა ყოველი, რადცა იყო მშობელთა მისთა დატევებული, და მისცა მონასტერთა და მოქენეთა, თვნიერ ოდენ იპყრა წმიდად სახარებად და წიგნი საფსალმუნე... წარემართა სასურველისა მიმართ თვისისია გზისა, რომლისათვის ყოლადვე სუროდა და ტრფივალ იყო მოგებად მისდა“ (მეგლები, 1971: 113-114). წმ. შიო ბერად აღიკვეცა და „პირი მისი იქმნა ვითარცა პირი ანგელოზისა“, რაც მისი სულიერი ამალღების საწინდარია. იოანესა და მის სხვა მოწაფეებთან ერთად უდაბნოში 20 წლის განმავლობაში მოღვაწეობდა. მათ სახელი გაითქვეს თავიანთი სასწაულთმოქმედებით. საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს, რომ ასურელ მამათა წამება-ცხოვრებებში განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს პერსონაჟთა მიერ ჩადენილი სასწაულები, რომელთაც საღვთისმეტყველოსთან ერთად აქვთ მხატვრული დატვირთვაც, პერსონაჟთათვის ღვთაებრივი სასწაულები, წინასწარხედვები უჩვეულო არაა და ისინი ბიბლიურ პერსონალიათა პარადიგმებად წარმოისახებიან.

წმ. იოანე, რომელიც შემდგომში ზედაზნელად იწოდა, მოწაფეებთან ერთად საქართველოსაკენ მიმავალ გზას დაადგა. მათ შორის იყო წმ. შიო მღვიმელი. წმ. შიო მღვიმელი თხზულებაში შემოდის წმ. იოვანე ზედაზნელთან და მის სხვა მოწაფეებთან ერთად და, როგორც ავტორი ამბობს, „დედა-ქალაქსა მცხეთას“ დამკვიდრდა, ხოლო შემდეგ, როდესაც წმ. იოვანე ზედაზნელმა თავისი მოწაფეები, მაცხოვრის მოციქულთა დარად, მათი სურვილის გათვალისწინებით, სხვადასხვა კუთხეში დაგზავნა. წმ. შიომ შიომღვიმის მიდამოებს მიაშურა და იქ მღვიმეში დამკვიდრდა.

ყურადღებას იქცევს თვით წმ. შიოს სახელი და მისი სემანტიკა, რომელიც, ექვთიმე კოჭლამაზაშვილის აზრით, ებრაულ სიტყვას უკავშირდება და მღვიმეს, ქვესკნელს, საფლავს ნიშნავს, რაც ამ საკუთარი სახელის სიმბოლური გააზრების საფუძველს იძლევა (კოჭლამაზაშვილი, 1992). შუამდინარეთიდან მოსულმა წმინდა მამამ მღვიმეში ცხოვრება ირჩია ღმერთთან საწვდომად და საზიარებლად. ამიტომ მკვლევარმა წმ. შიოს სახელსა და მის სამყოფელს შორის ღრმა და ფარული კავშირი დაინახა. მისი სახელიდან გამომდინარე, თითქოს წინასწარ იყო გაზრახული წმ. შიოს მოღვაწეობა მღვიმეში, რომელიც უნდა გამხდარიყო მისი საბოლოო განსასვენებელიც. მანვე ივარაუდა მოგვიანებით „შიოს“ საკუთარ სახელად გააზრება, „მღვიმელისა“ კი - ზედწოდებად. აქვე საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს, რომ მემღვიმეობა დადებითი კონოტაციის მქონე სიმბოლოა, რადგან საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში მღვიმე, გამოქვაბული მიჩნეულია, გააზრებულია, როგორც ადამიანის სულიერი გამოცდის ადგილი. მღვიმიდან, გამოქვაბულიდან, უდაბნოდან გამოსვლა მხოლოდ განღმრთობილ ადამიანს ძალუმს ღვთის შეწევნით. ღვთივსულიერი ადამიანის უპირველესი მიზანი ღმერთთან ზიარებაა, რისთვისაც ისინი განსხვავებულ გზებს ირჩევენ და მათი ნაწილი წმინდანად გვევლინება. ღვთივსულიერი

ადამიანები, განდევილები, მემღვიმეები, მძოვარნი სულსა და სხეულს ერთნაირად წვრთნიან, რათა სული ღმერთთან შესახვედრად მოამზადონ. ამისთვის აუცილებელია ხორცის დათრგუნვა, იმ ხორციელ ვნებათა აღკვეთა, რომლებიც კმაყოფილების გრძნობას ბადებენ.

ასურელ მამათა ცხოვრების ამსახველი თხზულებები მიუთითებენ, რომ მცხეთაში ქართლის კათალიკოსის ევლავიოსის ასურელ მამებთან შეხვედრისას წმ. იოანე ზედაზნელმა, წმ. შიო მღვიმელმა ქართულად დაიწყეს საუბარი. ეს ფაქტიც ღვთისგან მოვლენილ სასწაულად აღიქმება, რადგან ღმერთისთვის შეუძლებელი არაფერია და ენობრივ ბარიერთან დაკავშირებით სული წმიდის გარდამოსვლის დღესასწაულის პარადიგმა ისახება, როდესაც მაცხოვრის ყოველ მოწაფეს იმ ქვეყნის ენის ცოდნის უნარი მიენიჭა, სადაც ქრისტიანული რელიგია უნდა ექადაგა.

ასურეთიდან მოსული მამები თავდაპირველად ზედაზნის მთაზე დამკვიდრდნენ და რამდენიმე წელი ერთად გაატარეს. წმ. შიომ წმ. იოანე ზედაზნელს გამოსთხოვა ცალკე დაყუდების უფლება, იოანემ იგი აკურთხა, უბრძანა, რომ კათალიკოსის კურთხევაც მიეღო და გაუშვა. საუკეთესო გზა სულიერი სიდიადის მოსაპოვებლად და ხორციელ ვნებათა აღსაკვეთად ასკეტობაა, მისი სხვადასხვა სახეობით. წმ. შიომ მღვიმეში განმარტოებით ყოფნა ირჩია, რათა წმინდანობის გზაზე მოარულისათვის ღმერთს შინაგან ჭიდილში გამარჯვების შესაძლებლობა მისცეს. მან მცხეთის სიახლოვეს ჰპოვა მცირე ქვაბი, სადაც დამკვიდრდა, ხოლო სიცოცხლის ბოლო წლები ბნელ მღვიმეში გაატარა.

როგორია ის გარემო, რომელშიც წმ. შიო მივიდა სამოღვაწეოდ? თხზულებაში წმ. შიოს სამოღვაწეო გეოგრაფიული გარემო წმინდანისათვის შესაფერისად აისახება. ამის შესახებ მასში დაცული ცნობები წარმოდგენას გვიქმნის წმინდა მამათა მისწრაფებაზე სამოღვაწეო ადგილის საგანგებოდ შესარჩევად, იგი ადამიანთაგან მიუვალი და მარხვის დაცვის გარანტი უნდა ყოფილიყო: „პოვა ჳევი ღრმაჲ ფრიად ფიცხელი, უდაბნოჲ და ურწყული და ნაკლულევანი ყოველთა საჳმართაგან, და ჰაერი ზაფხულისაჲ ფიცხელ და ეგრეთვე ზამთრისაჲ უფიცხლეს“ (ძეგლები, 1963//1964: 217-218). წმ. შიომ განმარტოების შემდეგ ასეთ ადგილად აირჩია მდინარე მტკვრის სიახლოვეს სარკინის ხევი, რომელიც, როგორც ზემოთ დამოწმებული სიტყვები მოწმობს, საკმაოდ ღრმა და უწყლო ადგილი იყო. მან სარკინის ხევი პოვა მღვიმე და იქ დამკვიდრდა, სადაც წმ. შიო მუდმივად ლოცულობდა და მარხულობდა. ამას ხელს უწყობდა სარკინის ხევის ადგილმდებარეობაც, მთელ ხეობაში საკვები და წყალი არ მოიპოვებოდა. ყველა წმინდანი-მოღვაწე სწორედ ამგვარი გეოგრაფიული სივრცისაკენ მიისწრაფვის, რათა ხორცის დათრგუნვისა და სულის საოხად შესაფერისი გარემო იყოს განდევილის დასამკვიდრებლად. ესაა წმინდანის სულიერი განღმრთობის საწინდარი.

წმ. შიო მღვიმეში დამკვიდრდა. საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში მღვიმე, გამოქვაბული გააზრებულია, როგორც ადამიანის სულიერი გამოცდის ადგილი. მღვიმიდან, გამოქვაბულიდან, უდაბნოდან გამოსვლა ღვთის შეწევნით მხოლოდ განღმრთობილ ადამიანს ძალუძს. უნდა აღინიშნოს, რომ მითოსურ, რელიგიურ, ფილოსოფიურ და ლიტერატურულ წყაროებში მღვიმეს, გამოქვაბულს განსაკუთრებული ფუნქცია აკისრია. სტატია ჰაგიოგრაფიულ სახისმეტყველებას შეეხება, ამიტომ საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში მღვიმის, გამოქვაბულის გააზრებაზე გავამახვილებ ყურადღებას. იგი ის სივრცეა, სადაც ადამიანმა ღვთაებრივი სიბრძნე უნდა შეიძინოს. მას უკავშირდება ტრიადა: სიცოცხლე → სიკვდილი → აღდგომა, ხოლო გამოქვაბული ადრექრისტიანულ ეპოქაში ტაძრის მოდელი იყო. ამგვარი გამოქვაბული - ტაძარი სამყაროს მოდელს წარმოადგენს. დემეტრე-ადამიანემ ერთ თავის იამბიკოში სწორედ ამგვარად აღიქვა წმ. შიოს მღვიმეში დამკვიდრება: „მღვიმე ფართობს სამყაროდ“. ვ. ტაპოროვის სიტყვით, „მღვიმე ჩართულია კომპლექსში სიცოცხლე - სიკვდილი - ნაყოფიერება; იგი გაიზრება როგორც ჩასახვის, დაბადების და დასაფლავების ადგილი,

ანუ საწყისი (დასაბამი) და ბოლო“ (მითები 2000 II: 311). ბიბლიური სწავლებით, მღვიმე არის ადგილი, სადაც ბიბლიური პერსონაჟები თავს აფარებენ, სადაც მათ ასაფლავებენ (შეს. 19, 30; 49, 29-30; ისუ ნავ. 10, 16-27; 15, 35; მსაჯ. 6, 2; I მეფ. 13, 6 და 17, 1; II მეფ. 17, 9 და 23, 13; III მეფ. 18, 4 და 19, 9; 50, 13; II ნემტ. 11, 7). მღვიმე, გამოქვაბული ის ადგილია, სადაც უფლის სიტყვა იწერება. განსაკუთრებული მნიშვნელობა და სიმბოლური დატვირთვა აქვს მაცხოვრის შობას ბეთლემში. ხატებზე შობას გამოქვაბულში გამოსახავდნენ. იესოს შობის ადგილი და გარემო სამოთხეში ადამისა და ევას ცოდვითდაცემამდელ ცხოვრებას მოგვაგონებს. ზემოხსენებული ტრიადის მაუწყებელია ისიც, რომ იესოს ხორციელი გვამი მოთავსებულ იქნა კლდეში მღვიმედ გამოკვეთილ საფლავში, სადაც ადრე არავინ ყოფილა დაკრძალული (მ. 27, 60; მრ. 15, 46; ლ. 23, 53), ე. ი. მღვიმის სახეში სიმბოლურად შეზავებულია სიცოცხლე, სიკვდილი და აღდგომა; მღვიმე, გამოქვაბული სულიერების ნიშნითაა აღჭურვილი. ევანგელური მონათხრობი იმას მოწმობს, რომ გამოქვაბულს, მღვიმეს შემნახველისა და სულიერი აღდგომის ფუნქცია აკისრია. იოანე მახარებელი მოგვითხრობს უფლის მიერ ბეთანიელი ლაზარეს აღდგინების შესახებ, მისი გვამი ოთხი დღის განმავლობაში იმყოფებოდა ქვაბში და მაცხოვარმა აღადგინა (ი. 11, 38). ევანგელურის მიზანძვით პირველ ქრისტიანებს მღვიმეებში ასაფლავებდნენ. მღვიმის სახე ჰქონდა თავდაპირველ ტაძრებს. გამოქვაბულში, მღვიმეში მკვიდრებოდნენ განდეგილები. იოანეს „გამოცხადებაში“ ნათქვამია, რომ ადამიანები ცოდვის გამო ღვთის რისხვას გაურბოდნენ და გამოქვაბულებში, კლდეებში იმალებოდნენ (გამოცხ. 6, 15). ბიბლიური სიუჟეტიდან საინტერესოა ელია წინასწარმეტყველის მისვლა ქორების მთასთან და ქვაბში შესვლა, სადაც მას ღმერთი გამოეცხადა (III მეფ. 19, 9). მღვიმეში მკვიდრობენ ქრისტიანი წმიდა მამები; ქართულ ჰაგიოგრაფიაში ღირსი მამის შიო მღვიმელის, დავით გარეჯელის, მიქელ პარეხელის და სხვათა მღვიმეში ცხოვრებას სწორედ ამგვარი სიმბოლური მნიშვნელობა აკისრია; ამ მხრივ „ბალავარიანის“ მონაცემებიც საყურადღებოა. ამრიგად, „წმ. შიო მღვიმელის ცხოვრებაში“ მღვიმე, გამოქვაბული ერთ-ერთი წამყვანი სიმბოლოა, რადგან ის ადგილია, საიდანაც უნდა მოხდეს ჰაგიოგრაფიული პერსონაჟის სულიერი აღმასვლა, განწმენდა, იგი მზადების ადგილია მარადიულ საუფლოში გადასასვლელად.

ადამიანის უპირველესი მიზანი კი ღმერთთან ზიარებაა, რისთვისაც წმინდანები განსხვავებულ გზებს ირჩევენ. ოღონდ ერთი რამ კი ყველასათვის საერთოა, ისინი სულსა და სხეულს ერთდროულად წვრთნიან და სულს ღმერთთან შესახვედრად ამზადებენ. ამისთვის აუცილებელია ხორცის დათრგუნვა, იმ ხორციელ ვნებათა აღკვეთა, რომლებიც კმაყოფილების გრძნობას ბადებენ. მღვიმეში დაყუდებულ წმ. შიოს, ელია წინასწარმეტყველის მსგავსად, მტრედის საშუალებით საზრდელს ღმერთი უგზავნიდა, ხოლო ქვაბის მარჯვნივ ხმელი კლდიდან მცირე წყალი გადმოდიოდა, რაც ხორციელი არსებობისთვის სრულიად საკმარისი იყო. ამ წყალობისათვის წმ. შიო ღმერთს ჰმადლობდა და წმინდანური ცხოვრებით იხარებდა. ამას წინ უძღვის ეპიზოდი, რომელშიც ასახულია განთიადისას წმ. შიოს წინაშე ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლისა და წმ. იოანე ნათლისმცემლის გამოცხადება ანგელოზებთან ერთად. ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელმა მას პირში უჩვეულო თეთრი საკვები ჩაუდო და განუცხადა, რომ მას ამიერიდან ადამიანის საკვები აღარ სჭირდებოდა, მაცხოვრის ნებით მასთან მუდმივად იქნებოდა ერთი ანგელოზი, რომელიც მასზე იზრუნებდა. ამის შემდეგ წმ. შიოს ღვთაებრივი საზრდელით მტრედის სახით მოვლინილი ანგელოზი კვებავდა. მტრედის მიერ წმ. შიოსთან საკვების მიტანა ბიბლიური ეპიზოდის ანარეკლია. როდესაც მოსე წინასწარმეტყველს ეგვიპტის მონობიდან გამოყვანილი ებრაელები საყვედურობდნენ საკვების უქონლობას, ღმერთმა მათ ზეციური მანანა მოუვლინა და დააპურა. იგი დღემუდამ ცრემლით ლოცულობდა, მარხულობდა და ღვთის მოსაწონ საქმეებს სჩადიოდა, რის შედეგადაც უხილავ მტრებზე იმარჯვებდა და თანდათანობით ძლიერდებოდა. მღვიმეში მყოფმა წმ. შიომ, მარტოდმყოფობის ნეტარებით აღსავსემ,

„აღზებულსა მას საკმილსა შინა მარტოდ მყოფობისასა“ (მეგლები, 1963/1964: 219) წმინდანის ღვაწლით წარმართა თავისი სულიერი ცხოვრება. შესაბამისად, ჰაგიოგრაფი მას ბრწყინვალე ვარსკვლავად იხსენიებს, რომლის სიკაშკაშე არ უნდა დაფარულიყო, მთელი ქართლის წინაშე მისი სახე და სახელი უნდა განცხადებულიყო, რაც ალუზიურად ხვიმირს ზემოთ სანთლის გადგმის ევანგელური სიმბოლოთია გააზრებული. ამის ჟამმაც მოაწია. იმ მხარის მთავარმა ევაგრემ, რომელიც შიომღვიმის მიდამოებში სანადიროდ იმყოფებოდა, ნახა მტრედი, რომელიც ქვაბში მყოფი წმ. შიოსკენ მიემუხრებოდა და მისთვის საზრდელი მიჰქონდა. ევაგრე მეორე დღესაც გავიდა სანადიროდ, ამჯერად იგი მღვიმეში მყოფ წმ. შიოს შეხვდა.

ჰაგიოგრაფიაში განსაკუთრებული მხატვრული ფუნქციითაა დატვირთული პერსონაჟთა დიალოგი, რომელიც მათ ხატ-სახეთა გასახსნელად გამოიყენება. წმ. შიოსა და ევაგრეს შორის საუბარს ევაგრეს მომავალი სულიერი ცხოვრებისათვის განმსაზღვრელი მნიშვნელობა ენიჭება, რადგან ევაგრემ წმ. შიოს სათნოებისა და სიწმიდის მხილველმა ევაგრემ გადაწყვიტა ბერად აღკვეცა, სწორედ წმ. შიოსთან დიალოგისას გადაწყვიტა მის კვალზე სვლა. წმ. შიომ განდეგილობის, ბერული ცხოვრების სირთულე აუხსნა და გააფრთხილა, რომ იგი დიდგვაროვანი და მებრძოლი//მეომარი კაცი იყო, საერო ხელისუფალი, ფუფუნებაში აღზრდილი, ხოლო ბერის განდეგილური მოღვაწეობა მისგან დიდ მსხვერპლს მოითხოვდა, რადგან ძნელია „ტვრთვად სიფიცხლესა ამას უდაბნოდასა“ (მეგლები, 1963//1964: 219). ამიტომ წმ. შიომ მას ურჩია, რომ ჯერ შინ დაბრუნებულიყო, მტკვარი გადაელახა, შიოს რჩევით, მას კვერთხი უნდა აღემართა, თუ მდინარის წყალი გაიპოვებოდა და უვნებელი გადავიდოდა მეორე ნაპირზე, მაშინ ღვთის ნება იქნებოდა ევაგრეს მღვიმეში დამკვიდრება; ნათლად ჩანს, რომ ევაგრეს სამოღვაწეოდ მზადება სულიერ გამოცდას გადის, წმ. შიოს დარიგებისამებრ, შინ მიმავალმა მტკვარს კვერთხი შეახო და მდინარის ფსკერი უვნებლად, მშრალად გაიარა, განაგო ყოველი თავისი ქონება და ისევ მტკვრისთვის კვერთხის შეხებით და მდინარის ფსკერზე მშრალად გადასვლით წმ. შიოსთან მივიდა მღვიმეში. ეს ფაქტი ბიბლიური ეპიზოდის ანარეკლია, რომლის მიხედვით, მოსე წინასწარმეტყველმა ღვთის რჩეული ხალხი, ეგვიპტის მონობიდან დახსნილი ებრაელები, წითელი ზღვის განაპირითა და მის ფსკერზე მშრალად გავლით სამშვიდობოზე უვნებლად გამოიყვანა, რაც ღვთის ნებით მოხდა, ასევე, ევაგრე ღვთის ნებით მტკვრის ფსკერზე გავლის შემდეგ შეუდგა საღვთო ცხოვრებას, განდეგილურ მოღვაწეობას. ამავე დროს, ესაა წმ. იოანე ზედაზნელისა და წმ. შიო მღვიმელის ურთიერთობის ერთგვარი გამეორებაც, როგორც წმ. იოანემ გაუშვა მშობლებთან წმ. შიო და მათი კურთხევის შემდეგ მიიღო მოწაფედ, ასევე წმ. შიომ ევაგრე გამოსაცდელად წარგზავნა შინ, საიდანაც იგი სულიერად გამხნეებული და გადაწყვეტილების მიღებით გამარჯვებული გამობრუნდა შიომღვიმეში. ესაა ევაგრეს სულიერი ღვწის საწყისის განსაზღვრა, რასაც მოჰყვა შიომღვიმეში ბერმონაზონთა გამრავლება და სულიერ სავანედ მისი გარდასახვა. ევაგრე წმ. შიოს მახლობლად დაეყუდა მღვიმეში.

ევაგრეს ბერად აღკვეცას მეფე ვერ შეეგუა, შეწუხდა, რადგან ევაგრე ძლიერი მებრძოლი იყო, იგი მივიდა მღვიმეში მის წამოსაყვანად, რათა საერო ცხოვრებაში დაებრუნებინა, მაგრამ ვერ დაითანხმა. მეფემ წმ. შიო მღვიმელი მოინახულა და როდესაც მისი ანგელოზებრივი სახე დაინახა, მოიხსნა გვირგვინი, სარტყელი, როგორც ძალაუფლების სიმბოლოები, წმ. შიოს ფეხებთან დააგდო და მუხლმოდრეკილმა წმინდანს კურთხევა გამოსთხოვა. წმ. შიომ იგი დალოცა და აკურთხა. მეფემ დიდი შესაწირავი გაიღო: ოთხი სოფელი, დიდძალი ოქრო, ოქროს ბარძიმი, ჯვარი და სახარება. მისივე ბრძანებითა და მატერიალური შეწევნით აშენდა სამი ეკლესია, რომლებიც მაკარი კათალიკოსმა აკურთხა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კათალიკოსს სურდა წმ. შიოს მღვდლად კურთხევა, მაგრამ წმ. შიომ ამაში ხორციელი პატივი დაინახა, დაფრთხა, შეშინდა, რადგან კათალიკოსს შემდეგში შეიძლება მისი ეპისკოპოსობაც მოეწადინებინა

და უარი განაცხადა. ეს ეპიზოდი „წმ. გრიგოლ ხანცთელის ცხოვრების“ მონათხრობს თანხვედბა, რომლის მიხედვით ახლობლებმა წმ. გრიგოლ ხანცთელის ეპისკოპოსობა მოინდომეს, ხოლო გრიგოლმა ხორციელ პატივს უდაბნოში წასვლა ამჯობინა.

წმ. შიომ მღვიმეში ევაგრეს მისვლა წინასწარმეტყველურად შეაფასა და აღიქვა, წინასწარ განსაჯა, განსაზღვრა, რომ შიომღვიმის უდაბნოში მრავალი ბერმონაზონი დამკვიდრდებოდა და ლავრული ცხოვრება-მოღვაწეობა დაიწყებოდა. მალე წმ. შიოსთან მყოფი ბერმონაზვნების რიცხვი 2000-ს აღწევდა. უკვე ტაძრის აშენება აუცილებელი იყო. ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებში ტაძრის ასაგები ადგილი ყოველთვის ღმერთის მიერ საგანგებოდ მოინიშნება. „წმ. შიომღვიმელის ცხოვრებაში“ დამოწმებული ერთ-ერთი სასწაული მოგვითხრობს ეკლესიის ასაშენებელი ადგილის შერჩევის შესახებ. წმ. შიოს რჩევით ყველანი ავიდნენ იმ მთაზე, რომლის ძირშიც წმ. შიოს მღვიმე მდებარეობდა, და ილოცეს. მათ ღვთისაგან მიენიშნათ ეკლესიის ასაშენებელი ადგილი. ეს ეპიზოდი სიმბოლური ხასიათისაა, თხზულებაში აღწერილია, თუ როგორ შეირჩა შიომღვიმეში ტაძრის ასაგები ადგილი. წმ. შიომ მოატანინა ნაკვერცხალი, დაიდო ხელისგულზე, დაიყარა საკმეველი და აკმია, კვამლი სვეტივით აღიმართა, შემდეგ თაღვით მოირკალა, მთის დასავლეთით მდებარე ქედსა და ხევს შორის ჩაეშვა. სწორედ იქ ჩავიდნენ წმ. შიომ და ბერები, ნახეს მღვიმე, რომლის თავზეც იდგა სურნელოვანი კვამლის სვეტი. წმ. შიომ იქ ბრძანა ეკლესიის აგება. მთელი იმ ხნის განმავლობაში მას ნაკვერცხალი ხელისგულზე ედო და ხელი არ დასწვია. იგივე სასწაული გამოვლინდა მაშინ, როდესაც წმ. იოანე ზედაზნელმა მას წილკანში უხმო. მომავალი ტაძრის ადგილას პირველმა წმ. შიომ დაჰკრა სათხარი და საძირკველი მოამზადეს ტაძრისათვის. მალევე აშენდა ეკლესია, რომელიც მრავალი წმინდა მამის სულიერი ნავსაყუდელი, სავანე გახდა.

„წმ. შიოსა და ევაგრეს ცხოვრება“ შიომღვიმეში წმინდა მამათა ღვაწლის შესახებ მოგვითხრობს და წმ. შიოს მოძღვრის სახით წარმოგვიდგენს. მან ღვთივსულიერი დარიგებებით დამოძღვრა მონასტერში დამკვიდრებული ბერები და თავისი მოწაფეები, რომლებიც მრავლად ჰყავდა ტაძრის აგების შემდეგ, მისცა მათ რჩევები, როგორ ეღვაწათ და რა სულიერი საზრდო უნდა მიეღოთ. საღვთისმეტყველო ლიტერატურის, წმინდა მამათა მოძღვრებების ცოდნით აღჭურვილმა აღნიშნა, რომ ამქვეყნიური ცხოვრება წარმავალია, ხოლო საუკუნო - წარუვალა. დაარიგა: „მოიგეთ უმეტეს ყოვლისა სიმდაბლე და მორჩილება და სიმშვიდე, რომელი უჩინო-ჰყოფს რისხვასა, და სიყუარული, რომლისა მიერ ღმერთი მოიგების, და მარხვაჲ, რომელი წარიოტებს ბილწებასა, და ლოცვასა შინა სიწმიდე გონებისად, რომელი განაქარვებს ყოველსა ძალსა მტერისასა, და დაუცხრომელი ტირილი, რომელი მოატყუებს სიხარულსა საუკუნოსა, და მოიპოვეთ სიგლახაკე, რადთა საუკუნოდ სიმდიდრე ჰპოოთ; მოიძულენით საქმენი სოფლისანი, იწურთიდით წერილთა, რად ფრთხილ იყოს გონებაჲ თქუენი“ (ძეგლები, 1963//1964: 225). წმინდა მამამ იოანე მახარებლის ცნობილი სიტყვების კვლობაზე ურჩია მოწაფეებს, „მიეყრდენით მკერდსა უფლისასა, რადთა სიწმიდით ეზიარებოდით მას“ (ძეგლები, 1963//1964: 226), რომლის ჰიპოდიგმა საიდუმლო სერობის სურათის აღწერისას თვით იოანე მახარებლის უფლისათვის მკერდს მიყრდნობაა, დავიმოწმებ ტექსტს: „და იყო ერთი მოწაფეთა მისთაგანი მიყრდნობილ წიაღთა თანა იესუმსთა, რომელი-იგი უყუარდა იესუს...ხოლო იგი მიეყრდნა მკერდსა იესუმსსა“ (იოანე, 13, 23, 25). მთელი ის დამოძღვრა, რაც წმ. შიოს პირით წარმოითქვა, ბიბლიურ-ევანგელურ საღვთო სიბრძნესა და სახისმეტყველებას ემყარება.

წმ. შიომ მღვიმელის სიწმიდით ცხოველთა სამყაროზე ვრცელდება, რისთვისაც უნდა გავიხსენოთ თხზულებაში წმ. შიოს მიმართვა ცხოველებისადმი; ეს თემა ჰაგიოგრაფიაში გავრცელებულია, ამ მხრივ საგანგებოდ უნდა მოვიხსენიოთ ასურელ მამათა შესახებ შექმნილი ჰაგიოგრაფიული თხზულებები და მათი ცხოვრება-მოღვაწეობის ამსახველი ფრესკები. „წმ. შიოსა და ევაგრეს ცხოვრებაში“ განსაკუთრებული სიმბოლურობით

გამოირჩევა მგლის მოთვინიერების ეპიზოდი, რომელმაც წლების განმავლობაში წმინდა მამებთან იმსახურა. ცხოველთა მოთვინიერებისა და ამ თემის ამსახველი სასწაულებრივი ეპიზოდი ბიბლიურ-ევანგელური მოძღვრებითაა ნასაზრდოები, რის ნიმუშადაც ამ ჰაგიოგრაფიულ თხზულებაში შეიძლება მგლისა და შიომღვიმეში მოღვაწე ბერის, კონონის, სახედრის ამბის დამოწმება. თხზულებაში ჯერ მოთხრობილია იმის შესახებ, რომ შიომღვიმის მონასტერში წყლისა და საზრდოს მოსაზიდად ბერმონაზვნები სახედრებს იყენებდნენ. მათ მხეცები შეეჩვივნენ და თავს ესხმოდნენ, რის გამოც ბერები ძლიერ შეწუხებულნი იყვნენ. წმ. შიო მღვიმელმა ღვთისადმი ლოცვა აღავლინა და მხეცები იმ მიდამოებს გაეცალნენ. წმ. შიომ მონასტერში მხოლოდ ერთადერთი მგელი დატოვა და იგი სახედრების მწყემსად დაადგინა, რათა მგლების მიერ მიყენებული ზარალი მისთვის ეზღვევინებინა. მგელი მას დაჰმორჩილდა, ყოველდღიურად მიჰყავდა სახედრები სამოვარზე, მწყემსავდა და საღამოს მონასტერში უვნებლად მოჰყავდა. მგელი, თავისი მოღვმისაგან განსხვავებით, ბერების საკვებით - პურითა და წყლით იკვებებოდა. ასე გაატარა რამდენიმე წელი და არც ერთი სახედარი არ დაჰკლებია. ერთ დღეს კონონის სახედარი არ დაბრუნდა. საღამოს სამოვრიდან მგელმა რომ სახედრები მორეკა, მათ შორის კონონის სახედარი არ იყო. კონონს ეგონა, რომ მგელმა შეჭამა, ძლიერ ეწყინა და წმ. შიოს უსაყვედურა, თუ რად დაადგინა მგელი სახედრების მწყემსად. ამ დროს მგელი ყმუოდა, მიწაზე გორავდა, თავის გამართლებას ცდილობდა, კონონს კალთაზე ექაჩებოდა, თითქოს სთხოვდა, მას გაჰყოლოდა. წმ. შიომ შენიშნა მგლის წუხილი და ბერს უბრძანა, მგელს გაჰყოლოდა, თან ორი ძმაც გააყოლა. მგელმა ისინი ხევთან მიიყვანა, სადაც კონონის სახედარი გადაჩეხილიყო. ბერი დარწმუნდა სახედრის უდანაშაულობაში და შეინანა თავისი საქციელი, წმ. შიოს შენდობა სთხოვა. წმ. შიომ მგელი სხვა მხეცებთან გაუშვა, ამის შემდეგ მგლები მონასტრის პირუტყვს აღარ ერჩოდნენ. ამ ეპიზოდით ჰაგიოგრაფი მკითხველს მიმართავს, რომ ველური მხეციც კი შეიძლება დაემორჩილოს ადამიანის ნებას, თუ იგი რწმენით აღჭურვილია და მის ქმედებას რწმენა აძლიერებს. თუ მხეცი, ცხოველი შეიძლება დაჰყვეს ღვთის ნებას და ადამიანის სამსახურში ჩადგეს, მით უფრო ყოველთვის უნდა ემორჩილებოდნენ ღვთის ნებას, განგებას ადამიანები, წმინდა მამები და ღმერთთან ადამიანის მისახლებლად, მისი სულის განსავითარებლად და გასაძლიერებლად იზრუნოს: „აწ ჩუენცა სათნო ვეყუნეთ ღმერთსა მარხვითა, ლოცვითა, სიწმიდითა, გლახაკთ მოწყალეებითა, უცხოთ მოყუარებითა, სიმდაბლითა, სიმშვიდითა და ურთიერთ სიყუარულითა და ყოვლითავე საქმითა კეთილითა“ (ძეგლები, 1963//1964: 221).

ჰაგიოგრაფიაში წმინდა მამები წარმოსახულნი არიან, როგორც ნერგნი სამოთხისა, ყვავილნი მშვენიერნი, ნათელნი სოფლისანი, ღმერთშემოსილნი, ნერგნი უკვდავებისა. ყოველი სახე-სიმბოლო წმინდა მამათა სულიერ თვისებებს, მისწრაფებებს, ზნეობრივ მრწამსს წარმოაჩენს. ამიტომ ყურადღებას იქცევს წმ. შიო მღვიმელის მიერ მონასტრის წინამძღვრად ევაგრეს არჩევის ეპიზოდი, ევაგრეს წინამძღვრობა ღვთის ნებითაა განსაზღვრული და დასახული. თვით ევაგრეს უმძიმდა ამ მისიის თავს დება, მაგრამ წმ. შიომ შემდეგი სიტყვებით მიმართა და დაიყოლია კიდევ: „უკუეთუ მე დამემორჩილო, მრავალი სასყიდელი მიიღო ღმრთისაგან და დიდებად საუკუნოდ დაიმკვდრო, და უკუეთუ ურჩ მექმნე, ურჩთა თანა დაისაჯო“ (ძეგლები, 1963//1964: 226). ევაგრეს კურთხევის შემდეგ წმ. შიო საუკუნო ცხოვრებისა და სულიერი განსვენების მოსაპოვებლად სასუფევლის მოლოდინით მღვიმეში ჩავიდა. თხზულებაში წმ. შიოს მღვიმეში ჩასვლა მღვიმეში ლომთან დანიელის ჩაგდებასთანაა შედარებული, რომელმაც ამით ღვთისაგან მარადიული პატივი და დიდება მიიღო. მღვიმეში დავანებული ღვაწლში მყოფი წმ. შიო ებრძოდა უხილავ მტერს, რომელიც თავისი სიწმინდით დათრგუნა და შემუსრა. წმ. შიო მღვიმეში „ჯორცითა იტანჯებოდა, ხოლო სულითა განათლდებოდა. ამისთვისცა მას შინა მღვმესა ვითარცა ნათელსა და განსუენებასა შინა იშუებდა“ (ძეგლები,

1963//1964: 227). მან „მღვმესა მას შინა პოვა ზეცისა იგი მარგალიტი“ (მეგლები, 1963//1964: 229) და სასუფეველი დაიმკვიდრა. შესაძლოა, წმ. შიოსა და ევაგრეს სახეები, როგორც მოძღვრისა და მოწაფისა, წინასახედ//არქტიპად აღვიქვათ ხუედიოსისა და წმ. გრიგოლ ხანცთელის პარადიგმული სახეებისა.

წმ. შიო მღვიმელის სახელი გავრცელდა არა მხოლოდ ახლომახლო მიდამოებში, არამედ საქართველოს ყველა კუთხეში. თანდათანობით გამრავლდნენ ბერმონაზვნები, რომლებიც შიომღვიმის მახლობლად დამკვიდრდნენ. წმ. შიო თავის მღვიმეში მოღვაწეობდა, იგი ხშირად გამოდიოდა იქიდან და თავის მოწაფეებს მოძღვრავდა. მასთან მოჰყავდათ სნეულები, რომლებსაც იგი ლოცვით კურნავდა. ასურელ მამათაგან ყველაზე მეტი სასწაული წმ. შიო მღვიმელის სახელს უკავშირდება როგორც მის სიცოცხლეში, ისე გარდაცვალების შემდეგაც. მათი ნაწილი მისსავე „ცხოვრებაშია“ აღწერილი, ნაწილი ბასილი კათალიკოსის მიერ წმ. შიოს სასწაულთა აღწერილობაში აისახა.

წმ. შიო მღვიმელმა მოისურვა ღრმა მღვიმეში დაყუდება, რის შესახებაც კურთხევა თავის მოძღვარს წმ. იოანე ზედაზნელსა და კათალიკოს მაკარის გამოსთხოვა. მათი კურთხევის მიღების შემდეგ მან დამოძღვრა შიომღვიმის ბერმონაზვნები, დაუტოვა თავისი ქადაგებები. წინამძღვრად ევაგრე დაუდგინა და თავად დაეყუდა ღრმა მღვიმეში, სადაც 27 წელი გაატარა. წმ. შიო მღვიმელი სწორედ ამ მღვიმეში გარდაიცვალა და იქვე დაკრძალეს. მის დაკრძალვაში მონაწილეობდნენ კათალიკოსი მაკარი და ეპისკოპოსები.

წმ. შიო მღვიმელის მეტაფრასული რედაქცია მოგვითხრობს, რომ შიომღვიმის მონასტრის დამაარსებელმა, VI საუკუნის სასულიერო მოღვაწემ, წმ. შიო მღვიმელმა თავის მოწაფეთა წინაშე 140 ქადაგება, ანუ „სწავლანი“, წარმოთქვა, რომელთა ნაწილი ამ რედაქციის ტექსტშია ჩართული. აგრეთვე, მისი სახელით გვიანდელ ხელნაწერებში შემონახულია ორი საგალობელი - ორი „ოხითაჲ“, რომლებიც წმ. შიოს დაუწერია ყოვლადწმიდა სამებისა და ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის სახელზე. შიომღვიმის მონასტერს დიდი როლი ეკისრებოდა და მას ქართველ მეფეთაგან განსაკუთრებული ყურადღებაც ეთმობოდა, რასაც მონასტრისათვის ბოძებული გადარჩენილი საბუთები მოწმობს. მათგან ნიმუშად შიომღვიმისადმი დავით აღმაშენებლის ანდერძი შეიძლება დავასახელოთ.

წმ. შიო მღვიმელის პოლულარობას მოწმობს მისადმი მიძღვნილი საგალობლებიც, სახელდობრ, დემეტრე-დამიანეს საღვთისმეტყველო სიღრმით გამორჩეული ორი იამბიკო, არსენ ბულმაისიმის ძის ორი ჰიმნოგრაფიული კანონი, ანტონ კათალიკოსის „წყობილსიტყვაობაში“ ჩართული სტროფები, რომლებშიც შეფასებულია წმ. შიო მღვიმელის ღვაწლი და დამსახურება ქართული ეკლესიის წინაშე. მნიშვნელოვანია დავით გურამიშვილის მიერ წმ. შიოსთან დაკავშირებული სასწაულებრივი ეპიზოდის გახსენებაც „დავითიანის“ დასასრულ ნაწილში, კერძოდ: ზესთასოფლად ამაღლებული წმ. შიო მღვიმელის სახელს უკავშირდება სასწაული, რომელიც ყოველწლიურად აღესრულებოდა, ხოლო შიომღვიმის მონასტრის მამათა გადმოცემით, ბოლოს მეოცე საუკუნეში, 1913 წელს აღსრულებულა და რომლის მიხედვით წმ. შიოს თავის ქალა წმინდანის საფლავიდან ტაძრის ზედა ინტერიერში ამოდიოდა. ამას გულისხმობდა დავით გურამიშვილი თავის თხზულებაში.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ „წმ. შიო მღვიმელის ცხოვრების“ კიმენური და მეტაფრასული თხზულებები, რომელთაც აქვთ სასულიერო-საღვთისმეტყველო და ისტორიულ-ლიტერატურული ღირებულება, ლიტერატურულ-მხატვრული აზროვნებისა და ესთეტიკური თვალთახედვის ჩამოყალიბების თვალსაზრისით უაღრესად მნიშვნელოვანია, რადგან ისინი ჰაგიოგრაფიული ჟანრის სპეციფიკას, ჟანრისა და ლიტერატურული აზროვნების განვითარების მაღალ დონეს მიუთითებენ, რამაც წარმოაჩინა მათი ადგილი ქართულ მწერლობაში. ამ ტექსტების სიღრმისეულმა კვლევამ დაგვანახა წმ. შიო მღვიმელის, როგორც ჰაგიოგრაფიული პერსონაჟის, სულიერი

განვითარების გზა და განსაზღვრა მისი მნიშვნელობა ბიბლიურ-ევანგელური გზის სიმბოლური გააზრების შედეგად. იგი არის მოღვაწე, სასწაულთმოქმედი, მკურნალი და მისი ეს თვისებები საუკუნეებს სწვდება. წმ. შიო მღვიმელი სულიერი განვითარების შედეგად მივიდა სულიერ განღმრთობამდე, ღმერთთან ზიარებამდე, ზეციური სასუფევლის მოპოვებამდე, რაც ღვთის სასწაულების კვალობაზე პერსონაჟთა მიერ სასწაულების ჩადენაზე, კურნების ღვთაებრივი უნარის მოპოვებაზე, წინააღმდეგობათა დაძლევაზე გადის. „წმ. შიო მღვიმელის ცხოვრებაში“ ნაჩვენებია, თუ როგორ მიაღწია წმ. შიომ ღვთის ნებით მღვიმეში ჩასვლის შედეგად ღმერთთან ზიარებას, სულიერ განღმრთობას, ზეცათა მოქალაქობის მოპოვებას, რაც ყოველ ჰაგიოგრაფიულ თხზულებაში ადამიანის ამქვეყნიური ქმედების უმთავრეს მიზნადაა დასახული.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- k'ek'elidze, k'. (1960). *kartuli lit'erat'uris ist'oria*. I. tbilisi: gamomtsemloba „sabchot'a saqart'velo“ (კეკელიძე, კ. (1960). *ქართული ლიტერატურის ისტორია*. I. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“).
- kochlamazashvili, e. (1992). shio mghvimelis saxelis etimologiisat vis, gaz: „chemi skola“. #3-19 (ე. კოჭლამაზაშვილი, შიო მღვიმელის სახელის ეტიმოლოგიისათვის, გაზ: „ჩემი სკოლა“, 1992, №3-19).
- metreveli s. (2010). *asurel mamat'a wameba-cxovrebat'a redaqciebi*, tbilisi. (მეტრეველი, ს. (2010). *ასურელ მამათა წამება-ცხოვრებათა რედაქციები*, თბილისი).
- siradze, r. (1992). *christianuli kultura da kartuli mts'erloba*. tbilisi. (სირაძე, რ. (1992). *ქრისტიანული კულტურა და ქართული მწერლობა*. თბილისი).
- dzveli qartuli agiografiuli literaturis dzeglebi. I. (1963-1964). dasabech'dad moamzades il. abuladzem, l. atanelishvilma, n. gogudzem, l. qajaiam, c. qurcikidzem da c. jghamaiam, ilia abuladzis xelmdzghvanelobita da redaquiit'.tbilisi. gamomtsemloba „metsniereba“. (ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, დასაბეჭდად მოამზადეს ილ. აბულაძემ, ლ. ათანელიშვილმა, ნ. გოგუაძემ, ლ. ქაჯაიამ, ც. ჟურციკიძემ და ც. ჯღამაიამ, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, თბილისი. „მეცნიერება“).
- dzveli qartuli agiografiuli literaturis dzeglebi. III. (1971). dasabech'dad moamzades il. abuladzem, e. gabidzashvilma, n. gogudzem, m. dolaqidzem, g.kiknadzem da c. qurcikidzem. ilia abuladzis xelmdzghvanelobita da redaquiit'.tbilisi. gamomtsemloba „metsniereba“. (ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, III, გამოსაცემად მოამზადეს ილ. აბულაძემ, ნ. ათანელიშვილმა, ნ. გოგუაძემ, მ. დოლაქიძემ, ც. ჟურციკიძემ, ც. ჭანკიევმა და ც. ჯღამაიამ, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, თბილისი. „მეცნიერება“).